

פרנס השנה

ברכת ידידות והוקרה,
לידידנו היקר

הרה"ח

ר' רפאל אהרן קנאפפלער שיחי'

על אשר נשאו לבו בתשואות חן
לנדבת הגליון

לע"נ אביו

הרה"ח ר' צבי בהרה"ח ר' אברהם יהודה

תעמוד זכות הרבים
לו ולכל משפחתו ויתברכו
בכל מיילי דמיטב

ברכת ידידות והוקרה
לידידנו היקר נדיב לב
הרה"ח ר' טוביה ליבערמאן
שליט"א

מאנסי

על אשר נדבו לבו להוצאות
הגליון

תעמוד זכות הרבים לו ולכל
משפחתו ויתברכו בכל מיילי
דמיטב

ברכת ידידות והוקרה
לידידנו היקר נדיב לב

הבה"ח ר'

יצחק רוזן שיחי'

על אשר נדבו לבו להוצאות
הגליון

לזכות חודש אלול

ולרפ"ש משה צבי בן מרים
איסא

תעמוד זכות הרבים לו ולכל
משפחתו ויתברכו בכל מיילי
דמיטב

ברכת ידידות והוקרה
לידידנו היקר נדיב לב

הרה"ח ר' בן ציון פרייא שליט"א

לאנדאן

על אשר נדבו לבו להוצאות
הגליון

לרגל שמחת החלאקה לבנו
דוד צבי שלמה נ"י

תעמוד זכות הרבים לו ולכל
משפחתו ויתברכו בכל מיילי
דמיטב

עניני לשון הרע – בענין "למיחש ליה מבעי"

טעם איסור קבלת לשה"ר, משום שיש לכל בן ישראל חזקת כשרות * הענין שצריך לחשוש, כי בזה מברר בין הטוב לרע * פגם גדליהו בן אחיקם * פגם דוד המלך, שקיבל לשה"ר שאמר ציבא, עבד כנעני * ירידת ישראל לגלות ונפילת הארץ, בחי' המלכות, בידי עכו"ם

עניני לשון הרע – בענין "למיחש ליה מבעי"

א. הנה כבר הארכנו בחומר איסור 'קבלת לשון הרע', וכן במה שאמרו חז"ל (שבת נו:) שדייקא עוון זה גרם שתחלק מלכות בית דוד, ומחמתו גלינו מארצנו. ובארנו דטעם האיסור, משום דע"י שמקבל לשון הרע גורם שיקבע הרע להיות מציאות. ובפרט ב'קבלת לשון הרע' דהוא בכלל מוציא שם רע, וממש עושה מציאות של רע ע"י אמונתו בלשון הרע. והתורה הק' מלמדת אותנו להעמיד כל בן ישראל בחזקת כשרות, ולהאמין בקדושת איש הישראלי שבוודאי לא עשה שום רע ח"ו.

ב. אמנם מאידך גיסא, נפסק ב'חפץ חיים' (הל' לשון הרע כלל ו) דכל איסור 'קבלת לשון הרע' הוא רק להחליט בלבו כי הדבר אמת ויציב, אך אמרו חז"ל (נדה סא.) "אמר רבא, האי לישנא בישא אף על פי דלקבולי לא מבעי, מיחש ליה מבעי", שלחשוש אולי אמת הדבר, כן צריך.

וכמ"ש חז"ל (שם) "'והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי אנשים אשר הכה ביד גדליה', וכי גדליה הרגן והלא ישמעאל הרגן, אלא מתוך שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן קרח ולא חש מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן".

ועולה מדברי חז"ל דבר נורא, שלא רק דמותר לחוש ללשון הרע, אלא דאדרבה מחוייב לחוש. ובשביל שלא חש גדליה לדבר הזה, נענש ונחשב כאילו הוא עצמו הרג את כל שמונים

האנשים. (בירמיה [לט, מב] מבואר שם כל המעשה, שנבוכדנאצר השאיר בארץ שארית והיה גדליה מנהיגם, וספרו לגדליה שמלך עמון שלח את ישמעאל בן נתניה להרוג אותו ואת אנשיו, ויונתן בן קרח סיפר כל זה לגדליה, אך הוא לא האמין לו כלל ואמר לו 'שקר אתה דובר', ובסופו של דבר היה הצדק עם יונתן בן קרח, ובא ישמעאל הנ"ל והרג את גדליה ואנשיו, ועי"ז נכרתו כל שארית ישראל שנותרו בארץ ישראל).

ג. והענין מבהיל עד מאד, שאף אף שחמור הדבר ואסור לקבל לשון הרע, אך אילו לא יחוש לדברים, הרי יוכל להיכשל באיסור ולהיחשב כאילו הוא רוצח. כמו שהיה שם אצל גדליה, שהיה מחויב לחוש ללשון הרע ומשום דלא חש נחשב כמו הוא רצחם.

ופלא הדבר מאד, שהרי לא גלו ישראל מירושלים ולא נחרב בית המקדש, אלא בעוון לשון הרע. ומאידך גיסא, השארית שנותרו בארץ ישראל נחרבו עבור שלא קיבלו לשון הרע, כי 'למיחש מבעי'. והדבר צריך ביאור.

ד. והנה מביא ה'חפץ חיים' (הל' לשון הרע כלל ו, ב'באר מים חיים' סקכ"ה) את דברי המהרש"ל, שהטעם שאסור להאמין בלשה"ר הוא משום דמעמידין האדם בחזקת כשרות, וע"כ אסור להאמין ללשה"ר

אפי' בספק, כי אם רק חשש בעלמא. כי כיון דיש לפלוני חזקת כשרות, אסור לחשוב אפי' בתורת ספק שמא באמת אינו כשר וחטא, אלא רק צריך למיחש, היינו לידע שיש מקום לברר האם אכן נכון הדבר ששמע עלינו. (ועיי' בשו"ת 'פאת שדך' [סי' ט], שמעיר ע"ז, איך יתכן שלא להאמין אפי' בתורת ספק, ואכמ"ל. עי' בספר 'נתיבות חיים' זרע

חיים' א, ב).

והנה בכל זה יש להבין, הלוא כבר ביארנו הרבה שיש לכל איש מישראל חזקת כשרות, וא"כ למה נימא דיש עדיין חובה לחשוש, עד כדי כך שנחשב מי שמחמיר על עצמו ואינו חושש ומעמידו על חזקת כשרות, שאינו מתנהג כהוגן, וכבר יחשיבוהו כרוצח משום דלא חש ללשה"ר.

ובפרט כשמתבוננים בדבר בהסתכלות פנימית עפ"י תורת החסידות, שיודעים שכל יהודי כשר הוא ומחויבים להאמין בנקיותו וצדקותו, כי אין ליהודי שייכות לחטא כלל. וכדמצינו שאין בית-דין פוסקין חובה על יהודי טרם הוברר בבהירות, עם עדים נאמנים בלתי מוכחשים, שאכן חטא ומגיע לו עונש. כי בי"ד צריכים לחפש ולבקש כל צד של זכות, כדי לראות שאין היהודי חפץ ברשע.

ואם נמצא שבאמת אין בשום איש מישראל שום דבר רע, למה נאמר ליהודי לחשוש כאשר שומע לשון הרע על חברו שאולי כנים הדברים ששמע, הלא אותו יהודי ביסודו ובשורשו בוודאי אינו חפץ ברע כלל.

ה. אמנם באמת כאן טמון סוד בירור הרע. דע"י החשש שחושש מברר הטוב מן הרע. כי כמו שיש חובה להאמין בקדושת איש ישראל ולהעמידו בחזקת כשרות, כמו"כ חובה עלינו לעסוק בבירורים ולהוציא יקר מזולל, ולבער קוצים מן הכרם (וכבר נתבאר במקו"א, שהבריאה בבחי' קרבנות, כי עבודת

הקרבנות היא בסוד הבירורים, כידוע בכתבי האריז"ל).

וע"כ אם לא יחוש כלל לדברי הלשה"ר, ומיד יצדיק את מעשי חברו, אזי עלול להותיר רע בבריאה רח"ל, מחמת שלא עסק בתיקון ובירור הטוב מן הרע.

ולכן אע"ג דמצד אחד אסור לנו לפסוק ולהאמין ולקבל שום דבר רע על שום אחד מישראל, (וכמו שהאריך ה'חפץ חיים' [כלל ו' הל' י] לבאר שאסור להתנהג עפ"י אותו חשש, ולעשות איזה דבר רע אפי' כל שהוא – אלא אדרבה, מחויב להיטיב עם אותו יהודי בכל הטובות שמצוה התורה לשאר ישראל, עיי"ש).

אך מצד שני חובה עלינו לחשוש ולבער הרע מישראל, בבחי' מאחז"ל (ברכות י.) עה"פ (תהלים קד) "יתמו חטאים מן הארץ וגו'", 'יתמו חטאים' ולא חוטאים. (ואולי אפשר ליישב בזה שאלת השו"ת 'פאת שדך' הנ"ל, שבאמת צריכין להעמיד בחזקת כשרות, אך מצד שני יש לחשוש רק מצד עצם הרע, ולא לדון על מציאות היהודי עצמו – היינו, לדון ולברר החטא ולא החוטא, ועדיין צע"ג).

ומשום כן החשיבה התורה את גדליה בן אחיקם כמו שרצח. מכיון שלא חש לדברי יונתן בן קרח שאמר לו הלשה"ר, ולא נהג כראוי לברר הנכון והטוב מן השקר והרע כדי לגלות השי"ת בעולם.

ן. ולפי"ז יבואר להפליא הא דמצד אחד מצינו דעל עוון קבלת לשון הרע נחלקה מלכות בית דוד וגלינו מארצנו (שבת נז:), ומצד שני משום קבלת לשון הרע נמחו שארית הארץ במעשה דגדליהו.

כי עפ"י דברינו, בשעה שאדם שומע דברי לשון הרע, מוטלת עליו משימה גדולה מאוד, הקרויה 'עבודת הבירורים'. שאמנם צריך להאמין בקדושת רוממות ודקות נשמות ישראל, ולא להסיר משום יהודי את חזקת כשרותו, אך מאידך גיסא צריך להיות מוכן שאפשר ונכון הדבר ששמע, ובעי למיחש כדי שיוכל גם להעביר את הרע.

ולפי"ז יתבאר דכל תיקון הארץ תלוי בלשון הרע (בחי' האמונה. כמו שנתבאר במקו"א, שארץ ישראל הוא אמונה, וכשפוגם ב'קבלת לשון הרע' פוגם באמונה). כי מלכות דוד המלך נחלקה מחמת שלא בירר כראוי הלשה"ר ששמע, אלא מיד קיבלו ללא האמונה בכשרות מהות היהודי. וכמו"כ נחרב המקדש על ענין לשון הרע, שגדליהו בן אחיקם לא קיבל – כי זה הפגם, שלא מבררין הטוב מן הרע כדבעי. כי כששומע אדם לשה"ר, צריך לחשוש שיתכן ויש כאן רוע, וצריך להישמר ולהיזהר לבל יפגום בו הרע.

ז. ולפי"ז יובן היטב, שפגם דוד המלך היה באמת במה שקיבל לשון הרע ולא חש כלל לדברי ציבא. דבאמת היה צריך דוד לחשוש לדברי ציבא, ולבדוק אם אכן מפיבושת אומר ששיבו לו ממלכות ישראל. ואם היה נוהג כן, היה מתעסק בבירור הרע והיה עוסק בתיקון הבריאה ומביאה לתכלית שלימותה (בחי' קרבנות, בחי' ביהמ"ק, שענינו בירור הטוב מן הרע, ואז לא היתה נחרבת הארץ). ובפרט שהיו הדברים ניכרים, ובוודאי לכו"ע היה צריך לחשוש לדברים הניכרים.

אך משום שדוד המלך פסק מיד (שמואל-ב יט) "אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה" (וכמבואר בסוגיא דשבת הנ"ל), וקיבל הלשה"ר מפי עבד כנעני – ולא רק חשש – בזה גרם שנפלו הארץ והמקדש **בידי הגוים** (בחי' עבד כנעני, שלקח הדיבורים של דוד, כמו"כ חרבן הארץ הוא בחי' המלכות הנופלת בידי טמאים רח"ל).

ח. ובזה יתבאר להפליא הא דביארנו שחטא 'קבלת לשון הרע' הביא לדוד את קללת שמעי בן גרא (כיון שנסמכו שני הדברים ביחד, כמוש"כ [שמואל ב' יט, לא]). דאם היה הכל כתיקונו ודוד היה חושש ללשון הרע שסיפר לו ציבא, והיה מברר חלקי הרע שעדיין היו משארית מלכות בית שאול – אזי היה תכלית שלמות בירור הטוב, ולא היה בא לו קללת שמעי בן גרא. כי עפ"י האמת שמעי בן גרא הוא מהמותרות שנשאר ממלכות שאול, ואם היה דוד עוסק כדי לברר הטוב לא היה נשאר זכר ממנו.

שהרי עפ"י האמת היה לב מפיבושת עם דוד, ואילו היה דוד מתנהג כראוי בעניני לשה"ר, ולא היה מקבל באמת הרע ששמע על מפיבושת, כי אם למיחש (ולברר בית שאול לשבט יוסף) אם אכן אמת נכון הדבר, אזי בוודאי שהיה בא כבר לתיקון השלם, ולא היה נשאר זכר מהחולקים עליו. כי בירור הרע היה מברר גם חלקי הרע שהשתקעו אצל שמעי בן גרא.

אמנם בגלל שקיבל לשון הרע על מפיבושת ופסלו מחזקת כשרותו מכה וכה, בזמן שמפיבושת היה לצדו, עי"ז נגרם שלא נגמר הבירור בין מלכות בית דוד למלכות בית שאול.

ולכן סיבב השי"ת התיקון לזה ע"י ששמעי בן גרא יצא לקלל את דוד (שטען שמעי דייקא על דם בית שאול לשבט יוסף ששפך דוד), שבזה תיקן ובירר את הטוב מן הרע שלא כסדר, על ידי הצער והיסורים, דשם התגלה שלימות מלכות בית דוד. ובזה נפעל המתקה לכל אורך הגלות. כי זה היה תיקון על פגם הלשה"ר שדוד קיבל, ובקבלו החירופין באהבה זכה להיות רגל רביעי שבמרכבה, ובזכות זה יבוא הגואל לגאלנו במהרה, ונזכה לבנין בית השלישי בקרוב בימינו אמן.

ט. ובזה יובן דצום גדליה בן אחיקם הוא דייקא בעשרת ימי תשובה, בחי' הכנה ליוה"כ. דעבודת יוה"כ הוא תיקון המלכות, כיון שלפניה מתעסקין בתיקון פגם הדיבור, וכמו"כ יוה"כ הוא תיקון הדיבור ע"י הוידויים, ו"מלכות פה קרינא ליה" (פתח אליהו). (וכל התיקון ביוה"כ הוא על עוון לשה"ר, דעבודת הקטורת באה לתקן פגם לשה"ר).

ולכן מתענים בצום גדליה, שהוא תיקון למלכות בית דוד, ותיקון לארץ ישראל, וככל המבואר לעיל. (ובפרט לדעת היש אומרים [ע"י במפרשים] שגדליה נהרג בראש השנה, שראש השנה הוא סוד ארץ ישראל, שנאמר בה "עיני ה' אלקיך וגו' מרשית השנה", וע"י צום גדליה מתקנים ארץ ישראל).

י. ויש לבאר, דמה שפסק ה'חפץ חיים' (שם) דאסור להאמין אפי' בתורת ספק, רק חשש בעלמא. שבאמת זה היה הפגם של דוד, שהאמין בתורת ספק. כדאמר 'אתה וציבא תחלקו את השדה' (בחי' 'ממון המוטל בספק חולקין' [ב"מ ג.], בחי' [שם ב.] 'שנים אוחזים בטלית יחלקו'), שעיי"ז נגרם חלוקת מלכות בית דוד שהאמין דוד שיש כאן ספק (וחלוקת הטלית הוא סוד חלוקת המלכות, וכמוש"כ האריז"ל [בטעמי המצוות בפר' בראשית] שהטלית היא בחי' מלכות). כי באמת היה לדוד רק לחשוש ולא לעשות שום מעשה נגד מפיבושת, עד שיחזור למלכותו, וכמוש"כ ה'חפץ חיים' שם לדינא באריכות, עיי"ש.

עניני לשון הרע

הנה החפץ חיים בספרו שמירת הלשון האריך (שער התורה) באריכות גדולה מדברי הגמרא בזה שלימוד התורה דייקא הינו התיקון לשמירת הלשון ולחטא לשון הרע, וכמו"כ הוא ג"כ סגולה לימנע מחטא נורא זה, ונביא מעט מלשון קדשו בזה: "הנה יש עוד תיקון כללי המיוחד לפגם לשון הרע והוא למוד התורה. כמו שכתוב בערכין (ט"ו ע"ב), אמר רב חמא בן רבי חנינא, מה תקנתם של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסק בתורה, שנאמר (משלי ט"ו ד'), "מרפא לשון עץ חיים". ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר (משלי ג' י"ח), "עץ חיים היא למחזיקים בה". ומה שאמר הפסוק בלשון עץ חיים, משום (משלי י"ח כ"א) ד"המות והחיים ביד לשון", ואם כן מי שמספר לשון הרע קנה לו המות הנצחי. להכי יעצו הכתוב, דמי שרוצה לרפאות את לשונו, יאכל מעץ החיים דהוא התורה, ואכל וחי לעולם: אך יזרז את נפשו על כל פנים מכאן ולהבא להשמר מזה החטא כדרך האדם, שהכניס בשגגה לפיו סם הממית ועוסק ברפואות לזה, שאין לו לאכל עוד הסם הממית, ובאפן זה תועיל לו הרפואה על העבר:

גם למוד התורה הוא תקנה 'שלא יבוא' לידי לשון הרע, כמו שכתוב שם (ערכין ט"ו ע"ב), מה תקנתו שלא יבוא לידי לשון הרע. אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה. והטעם הוא פשוט, כדאיתא (סנהדרין צ"ט ע"ב), "אדם לעמל יולד" (איוב ה' ד'), איני יודע אם לעמל מלאכה אם לעמל פה, כשהוא אומר (משלי ט"ז כ"ו), "כי אכף עליו פיהו", הוי אומר לעמל פה, ועדין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר וכו' הוי אומר לעמל תורה נברא, והענין הוא דנתן לאדם טבע מעת שנתן לו הדבור, שכלי המבטא יעשו את שלהם ולא יתעצלו בזה, כמו שאר איברי האדם, שצריך האדם לעורר את עצמו לזרזם, לא כן כח הדבור, וזה שאמרו לעמל פה. אך יתבונן שלא נתן לו כח זה, כי אם כדי שיזכה בתורה, ולזה אמר דהתקנה, שלא יבוא לידי לשון הרע הוא רק בעסק התורה. דאי לאו הכי בודאי יכשל בדברים אסורים, כי מטבע האדם, שכלי המבטא שלו לא יהיו סגורים, אם לא מי שיכול להתגבר על יצרו ולעשות עצמו כאלם (כמ"ש בחולין פ"ט:).

ונמצא לפי זה נוכל להבין, כמה יש לנו להתחזק בלמוד התורה, הן מצד החיוב העצמי, כמו שנבאר אם ירצה ה' לקמן, והן מצד שינצל על ידי זה מכל חלקי דבורים האסורים וכו"ל. וכל שכן בזמננו, שבעונותינו הרבים, נתמוטט עמוד התורה, כמה יש לאדם להתאמץ בזה, כדאיתא בירושלמי פרק הרואה, ר' שמעון בן יוחאי אומר, אם ראית דור, שנתיאשו ידיהן מן התורה, עמד והתחזק בה, ואתה נוטל שכר כלם וכו'. ונבאר במקצת את גדל חיוב האדם לתורה וגדל שכרו בעולם הזה ובעולם הבא: עכל"ק של החפץ חיים בתחילת שער התורה.

והנה יש להתבונן בזה עם הסתכלות פנימית והוא: שבאמת בתוך פיו של האדם יש את הכח של כב' אותיות התורה וכמ"ש בספר יצירה (פ"ב מ"ג) "עשרים ושתיים אותיות יסוד חקוקות בקול חצובות ברוח 'קבועות בפה' בחמשה מקומות אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ" הרי לנו שהאותיות עצמן חקוקות וחצובות בפה, וכל האותיות אלו הן הן אותיות התורה ותו לא מידי, וממילא כל מה שהאדם מדבר ומוציא מפיו אין זה שהוא מדבר דברים שהם חוצה לו, אלא הוא מדבר את הדיבורים החקוקים בתוך הפה הקדוש של האיש הישראלי, ולכן כשהאדם לומד תורה הרי הוא מגלה את אותיות התורה שהינם חד עימו וחקוקות בתוך פיו ומוציא הדיבור שלו, וממילא נמצא שכשהוא מדבר דיבורי לשה"ר וכו' ח"ו הרי הוא ממיר את אותיות התורה בהפכם רח"ל, כי עיקר הכח לזכות להוליד ולהוציא מפיו דיבורי התורה הינם רק כשהוא יכול לחבר בין מוצאות הדיבור ולהוציא דיבור מכוון ונעים על בוריו ואילו כשיש לאדם ח"ו טינא על חבירו הרי הוא מאבד את הכח ואת הדעת האמיתית להוציא דיבורים אמיתיים שהם דיבורי תורה ויראת ה', וממיר טוב ורע, ולכן דייקא ע"י לימוד התורה הרי הוא מחזיר אל פיו את הצירופים הנכונים ומתקן את מוצאי הלשון והדיבור שלו על מקומם, ואז נעשה הכל בבחינת זדונות נעשים לו כזכויות (יומא פו:), שחוזרים אותיות התורה למקומם, ובזה ידע האדם עד כמה חמורים הדברים בנפשו ועד כמה צריך הוא לתקן את יצר מחשבות ליבו ואת מידותיו בכדי לזכות לאותיות התורה ושיהא פיו מקור ומעין לדיבורי אמת בתורה, וזה ע"י שיהא דבוק במידותיו של אהרן הכהן שהוא אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

ובזה יובן מאמרם ז"ל (ירושלמי שבת ז.) "ר' שמעון בן יוחאי אמר אילו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאיתיהבת אוריתא לישראל הוינא מתבע קומי רחמנא דאיתברי להדין בר נשא

תריץ פומיץ. חד דיהוי לעי באוריטא וחד דיתעבד בה כל צורכי. וחזר ואמר מה איץ חד הוא לית עלמא יכול קאים ביה מן דילטוריא דיליה. אילו הוון תריי על אחת כמה וכמה". ויתבאר באחד מע' פנים בתורה, שאיץ כאץ שתי מציאות של צירופי אותיות, א' תורה ב' דברים בטלים, אלא הן אותיות וצירופי תורה, ורח"ל בתמורתן, וזהו שאמר שדייקא פה אחד יתגלה ענין זה ולא בב' פיות.

מידות טובות – מידת הסבלנות ג'

"סובל ומעלים עיץ מסוררים"

א. בתפלת ראש השנה (בפיוט דוכל מאמינים) משבחים השי"ת שהוא "סובל ומעלים עיץ מסוררים". ומקור הדבר שהשי"ת סובל את ישראל, למדים מפסוק בישעיה (מו, ד) "ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט". וכדפירש"י "אשר זקנתם וכלה כחכם, שאיץ לכם זכות אני הוא ברחמי ובמדת טובי להושיעכם ולעמוס ולשאת ולמלט וכו'".

ובמצודות דוד "ועד זקנה - כמו שנשאתי אותם מעת צאתם מבטן, כן אשא אותם עד הזקנה, ועד ימי השיבה אסכול אותם על שכמי, ר"ל כמו שהייתי בעזרתם מאז כן אהיה עד עולם. אני עשיתי וכו' - לא כהפסילים אשר האומנים עשאו ואף המה נושאים אותם וסובלים משאם, ובבוא האויב לא יכלו למלט את עצמם, כי אני עשיתי את ישראל, ואני אשא אותם ואסכול משאם, ר"ל אהיה בעזרתם ואמלטם מן האויב בבואו".

ובמלבי"ם (חלק באור הענין) "ועד זקנה - יאמר אבל נשיאת ה' את בניו לה יתר שאת מנשיאת ההורים את ילדיהם, כי הם לא ישאו את בניהם רק עד אשר יגדלו, אבל אח"כ ישוב הדבר בהפך, כי אחר שיגדלו הבנים ויזקנו ההורים, אז ישאו הבנים את אבותיהם להספיק להם כל צרכם, אבל אני 'עד זקנה אני הוא' הנושא, לא אתם, 'וגם עד שיבה' שהוא יותר מזקנה, 'אני אסבל' אתכם, ואתם לא תסבלו אותי, 'אני עשיתי' אומר במליצתו, הנה האלילים ינשאו מן עובדיהם יעץ שעובדיהם עשו אותם, ולכן הם צריכים לישא אותם, כי הם מעשה ידיהם, אבל אנכי הלא 'אני עשיתי' אתכם, לכן 'אני אשא' מעשה ידי, 'ואני אסכול' כל צרכיהם, 'ואמלט' אותם מכל פגע".

וכל זה הוא הפירוש של הסובל ומעלים עיץ. וח"ו לומר שהקב"ה ותרן, כדאי' (ב"ק ג.). אלא הא דסובל ומעלים עיץ הכוונה, שהשי"ת נושא העוונות ועוזר לנו להגיע לתיקוננו, ואינו משליכנו לאחור על התרחקותנו, אלא אדרבה מקרבנו אליו עד שישוב בתשובה.

השי"ת נמצא עם יהודי אף בעת החטא כדי לקרבו אליו

ב. וכמו"ש הרמ"ק (בתומר דבורה) שזהו מי"ג מדות הרחמים, מי א-ל כמוך, שהקב"ה סובל עוונות ישראל, והוא מלך עלוב שזן ומפרנס לכל, גם ברגע שהאדם חוטא, ומשפיע מטובו גם בעת

שחוטא האדם נגדו ית, (וכבר הארכנו במקו"א).

ועומק דברי הרמ"ק אינו רק שהשי"ת מחייה אותנו וזן ומפרנס, אלא אף באותו רגע של החטא מקרבנו ורואה את טוב שבלבנו, שבאמת אינו חפץ ברע כלל. וזהו הפירוש של סובל ומעלים עין מסוררים, היינו שרואה הנקודה הפנימית של בני ישראל, בחי' הא דאמר רביה"ק (שיחות הר"ן י) 'הרשעים הם מלאים חרטות', ועוד יבואר.

והוא ית' סובל אותם, הכוונה כביכול שהשי"ת משפיל עצמו כדי לדבר אל לבנינו ולהחזירנו ולקרבו אליו. כי זהו הלשון של 'סובל', מלשון 'סבל' משאות, שהוא גורר אותנו על כרחנו להחזיר אותנו למוטב, ואינו עוזב אותנו, ונמצא אתנו תמיד, לקרבנו בכל עת לעבודתו,

וזהו עומק כח הסבלנות (כדלקמן, שהסבלן אינו עצל ורפה ידים, וכש"כ במידתו של הקב"ה שהוא סובל וטורח להחזיר אותנו כביכול).

מידת הסבלנות הוא אורו של משיח

ג. והנה כל העבודה בראש השנה, הוא להמשיך אורו של משיח, כמו שמבקשים על התגלות מלכותו ית' (תפלה דר"ה) "ועריכת נר לבן ישי משיחך", "ותקע בשופר גדול לחרותנו", וכיו"ב. וכבר האריך בזה מוהרנ"ת ז"ל הרבה מאד ב'לקוטי הלכות' שעיקר ר"ה הוא להמשיך אורו של משיח, ושזהו בחי' אמרו לפני מלכיות וכו', עיי"ש.

ועיקר אורו של משיח הוא מידת הסבלנות, כמו שמצינו אצל משה רבינו ע"ה, שמשה הוא משיח (כמוש"כ בזה"ק ח"א דף רנג, שיטה דא משה). והתורה"ק מעידה עליו שהוא עניו, כמו"ש (במדבר יב) "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ופירש"י עניו – סבלן.

וכמו שהאור החיים הק' הפליג בסבלנותו של משה (בפר' וזאת הברכה, דברים לג) וז"ל: "ונראה שנתכוון הכתוב לשבח איש האלהים מה גדלו מעשיו. הנה בפרשה הקודמת לזה סמוך למאמר וזאת הברכה מלפניה אמר הכתוב החלט הגזירה על משה למות, כאומרו עלה אל הר העברים וגו' ומות וגו' על אשר וגו', וא"כ יאמר האומר כי זה משה האיש טינא תהיה בלבו על מיתתו אשר היו לה סיבה עם בני ישראל אחר שרץ אחריהם כסוס (תנח"ה) גרמה לו מיתה בחוץ לארץ ומנעוהו מעבור הארץ אשר נכספה וגם כלתה נפשו לה. וטבע אנוש ירחיק הסוכב רע, והגם שידוע הצדיק לסבלן אחר היכולת, זה יועיל שלא לשנוא אותם, אבל קורבת הלב היא נמנעת עכ"פ. לזה בא דבר ה' בתורתו והעיד על הצדיק ואמר כי מלבד שלא שנא אותם ולא הרחיקם מלבו עוד לו זאת הברכה וגו'. ולזה אמר וזאת בתוספת וא"ו, להעיר גדר הקודם שיסתובב מהמאמר הסמוך והבן. וגמר אומר לפני מותו, פי' סמוך למיתתו להעיד עוד על הפלגת צדקותו, דהגם דזמן ההרגש שהוא פרק הנסיעה שהדבר יחייב לשנוא, אעפ"כ ברך אותם, והעיד הכתוב

על הברכה היותה מעולה ושלימה בכל לבו במה שכתב וא"ו בתחילת תיבה להעיר על מה גודלה, "עכ"ל.

דהיינו שלא רק שלא הרחיק אותם בסבלנותו, אלא אף קירב אותם קירבה שלימה, שזהו שלימות אורו של משיח לקרב הנדחים "לבלתי ידח ממנו נדח" (שמואל-ב יד), והוא שלימות הסבלנות. [וכמו"ש רביה"ק (ליקו"מ תנינא עב) שהעניו אינו עצל ורפה ידים. וזה בחי' משה רבינו שלא רק שלא שנא בני ישראל, אלא אף רדף אבתריהו לקרבם, ונשא משאם על כתפיו. וזה מלשון סבלנות, כי סובל מל' "סָפַל" סחיבה, "שלעפעט זיי").

לעולם יהא אדם ענוותן כהלל

ד. וכמו שמצינו גם אצל הלל שהוא מזרע דוד, והיה ענוותן, וכמו שאמרו חז"ל (שבת ל:) "תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי, מעשה בשני בני אדם שהמרו זה את זה, אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז, אמר אחד מהם אני אקניטנו, אותו היום ערב שבת היה והלל חפף את ראשו, הלך ועבר על פתח ביתו, אמר מי כאן הלל, מי כאן הלל, נתעטף ויצא לקראתו, אמר לו, בני מה אתה מבקש, אמר לו, שאלה יש לי לשאול, אמר לו, שאל בני שאל, מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות, אמר לו, בני שאלה גדולה שאלת, מפני שאין להם חיות פקחות. הלך והמתין שעה אחת, חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל, נתעטף ויצא לקראתו, אמר לו, בני מה אתה מבקש, אמר לו, שאלה יש לי לשאול, אמר לו, שאל בני שאל, מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות, אמר לו, בני שאלה גדולה שאלת, מפני שדריין בין החולות. הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל, נתעטף ויצא לקראתו, אמר לו, בני מה אתה מבקש, אמר לו, שאלה יש לי לשאול, אמר לו, שאל בני שאל, מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות, אמר לו בני שאלה גדולה שאלת, מפני שדריין בין בצעי המים.

אמר לו, שאלות הרבה יש לי לשאול, ומתירא אני שמא תכעוס, נתעטף וישב לפניו, אמר לו, כל שאלות שיש לך לשאול שאל, אמר לו אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל, אמר לו הן, אמר לו, אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל, אמר לו, בני מפני מה, אמר לו, מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות זוז, אמר לו, הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז, והלל לא יקפיד", עכ"ל הגמרא.

ובסוד מידת הלל, שבא אליו האדם כדי לנסותו אם יכעס, ובא אליו דייקא בערב שבת שהוא זמן המסוגל לכעס. וכמו שהזהירו הספה"ק דדוקא אז מתגבר הכעס והאי סבלנות, והלל בסבלנותו ויתר על מדרגותיו כדי לקרב עוד אחד מישראל. ובפרט שהיה אז באמצע הרחיצה, שאז הוא הזמן שעוברין בנהר דינור כדי לבוא לקדושת שבת בשלימות. שמקבלים בזה הכח לסבול כל הרחוקים, וכמו"ש המאירי (עו) וז"ל: "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ולא יהא קפדן כשמאי, שענותנותו של אדם גורמת ברכה לו ולאחרים שבאין ושואלים בלא בוש ומתקרבים על ידו תחת כנפי שכינה. וכבר ידעת לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד", וכבר אמר אחד דרך

צחות - קפדנותו של שמאי בקשה לטרדנו מן העולם, ענותנותו של הלל קרבתנו תחת כנפי השכינה".

שורש כח הסבלנות של הלל בא אליו מדוד המלך

ובבניהו בן יהוידע (שבת לא.) כ' שהמדות טובות של הלל שורשם מדוד המלך, וז"ל: "הנה מצינו כזאת גם אצל דוד המלך עליו השלום שהיו מקניטים אותו בדברים, כמו"ש בירושלמי על פסוק (תהלים קכב) 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך', מלמד שהיו הולכין ועומדין אצל חלונותיו של דוד ואומרים לו דוד מתי יבנה בית המקדש מתי בית ה' נלך. ואף על פי שהם באים לקנתר ולהכעיס אותי אני שמח עיין שם. נמצא היו באים לביתו כדי להכעיסו הן במה שקורים אותו בשמו כמו שאר המון העם, והן במה שהיו אומרים דברים מוכחין דקצים בחייו, והוא מרוב ענותו לא היה כועס, והנה בודאי אלו הבאים ומדברים דברי הכעסות הם מסכנים עצמם, שאם היה רוצה עושה בהם משפט חרוץ על אשר זלזלו בדברים אלו, ומי יסכן עצמו בשביל מילי בעלמא, על כן מוכרח לומר שגם אלו היו עושין כמו זה האיש אשר המרה עם חברו להכעיס את הלל ליטול ת' זוז, וכן הם היו עושין ביניהם כי רבים יודעים שדוד המלך עליו השלום היה עניו גדול, והיו אומרים שלא אפשר להכעיסו, ואילו אומרים שאפשר והיו ממרים ביניהם והיו מפסידים בכך" (עיי"ש מה שפירש עפ"י ז.).

וכמו"כ אמרו חז"ל (ערובין יג:) 'שנפסקה הלכה כמו בית הלל מפני שהיו עלובין' ופירש"י סבלנין, (וכדהארכנו במקו"א במידות הטובות שהיו להלל על שהיו שונים דברי בית שמאי ואכמ"ל). וכל המעלות הללו היו להלל ובית מדרשו כיון שהיה להם לב בשר (וכמו שהארכנו בדברי רבינו יונה שמעלת לב טוב הוא סבלנות). וכמרומו בשמו של הלל הפסוק (תהלים קמז) "הרופא לשבורי לב" ר"ת 'הלל', (כמוש"כ בספה"ק).

מלך המשיח - הסובל הגדול

ה. והנה מצאנו הסבלנות בשבח של מלך המשיח, בפסוקים בישיעה וזה לשון הפסוק (ישעיה נב) "הנה ישכיל עבדי" (דחז"ל בילקוט שמעוני ישעיה תעו ובתרגום יונתן פירשו שהפסוקים האלה מדברים על המשיח) "הנה ישכיל עבדי. זה מלך המשיח, ירום ונשא וגבה מאד, ירום מן אברהם שכתוב בו הרמותי ידי אל ה'. ונשא ממה שכתוב בו כי תאמר אלי שאהו בחיקך, וגבה ממלאכי השרת שנאמר בהם וגביהם וגובה להם, וכה"א מי אתה הר הגדול וגו' שהוא גדול מן האבות והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחבורתו נרפא לנו". (עיי"ש המשך הפסוקים שמתארים גודל הסבלנות והיסורים של המשיח).

ומכל הפסוקים הללו רואים גודל החרפה והבזיון שעובר על משיח צדקנו, והוא סובל כל היסורים. וכמו"ש בפסוקים שם "והוא מחולל מפשענו", שזהו כוחו של משיח שלוקח על צווארו כל היסורים שבאים ע"י העוונות, עד כדי כך שנראה לאנשים כאילו הוא החוטא והפושע. ואפי' לבני ישראל נראה שהמשיח הוא הפושע חדל אישים ונבזה, וכמו"ש 'ליה בית

ישראל וכו', שאנשים בני ישראל יאמרו על משיח כמה נבזה הוא, שכל זה הוא הסבלנות של מלך המשיח שסובל כל הפשעים והעוונות עד שנראה שהוא עצמו הפושע.

כח הסבלנות לסבול כל אחד אפי' חיגרת או סומא

ו. וביאור הדברים כמו שרואין אצל שמאי והלל, דשמאי היה קפדן ולא השפיל עצמו לחלשים ולמבזי התורה, ושמאי היה מגרש את אלו שלא נהגו כראוי בכבוד התורה. ומאידך הלל היה משפיל עצמו בענווה לכל אחד ואחד שיהיה מי שיהיה.

וזהו המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל כיצד מרקדים לפני הכלה, כדאי' (בכתובות יז.) ד"בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן בית שמאי אומרים לבית הלל הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרי' לה כלה נאה וחסודה, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, אמרו להם בית הלל לבית שמאי אומרים, לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו הוי אומר ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות". ופירש"י "לעשות לאיש ואיש כרצונו".

וזהו כח הסבלנות והשפלות של הלל, עד כדי כך שנראה לאדם מבחוץ שהלל אוהב אנשים שפלים כשני אנשים הנ"ל שהמרו זה עם זה (בשבת ל.). וזהו בחי' אורו של משיח שהוא סובל החטאים והעוונות והבזיונות ומשפיל עצמו כדי לקרב אנשים תחת כנפי השכינה, וזהו מה שכ' אצל המשיח ומכאבנו סבלם.

הצדיק סובל כל הבלבולים של ישראל

ז. וזהו כח הצדיקים שהם סובלים את כל החוטאים כדי לקרבתם להשי"ת ולהעלותם אל הקדושה. וזה שאמר רביה"ק (ליקו"מ קמא ל) "וצריכין אנו לקבל תוכחתם (של הצדיקים), אף על פי שתוכחה שלהם היא לפעמים דרך בזיון שמבזים אותנו, אף על פי כן צריכין אנו לקבל תוכחתם... כי מה שתוכחתם הולכת לפעמים בדרך בזוי, צריך לדון אותם לכף זכות. כי אין אדם נתפס על צערו, כי סובלים צער גדול מאתנו... כי כל הערוב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפלתנו... וכל התפלות האלו עם כל הערובים באין אל הצדיקים, כי הצדיקים הם בחי' משיח, שאליו באין כל התפלות להעלותן.. כי כל הערובים של כל אחד הם בתוך התפלה כנ"ל. נמצא שהצדיקים הם סובלים צער על ידי התפלות שלנו שמבלבלין אותן כנ"ל, ובשביל זה צריך לקבל תוכחתם אף שמבזין אותנו כנ"ל", (עיי"ש).

היוצא לנו מזה, שהצדיקים שהם בחי' משיח, סובלים כל צערם של ישראל, והכל בא אליהם כנ"ל מחמת רוב שפלותם וסבלנותם שהם מחוברים עם צערם של כל שאחד מישראל בתפלותיהם, עד שנראה שהם מלא עוונות ופשעים כנ"ל, והכל מחמת רוב סבלנותם לסבול עול עוונות ישראל שזהו מדת הלל הזקן, בחי' ומכאובנו סבלם, וכמו"כ מדת משה רבינו, משה משיח כנ"ל שהוא סובל עוונות ישראל.

משיח סביל מרעין עבור ישראל מפני שהוא ערב לבריאתם

ח. ועיקר כחו של משיח הוא הערבות, שהוא מקיים בשלימות הערבות של כל ישראל ערבים זה לזה (בחי' מה שנאמר על הלל 'מעורבת עם הבריות', מעורבת מל' ערבות). וכמו שכתב בלקוטי הלכות (הל' ערב הל' ד, ד-ה) "כי כשה' יתברך רצה לברא את העולם נמלך בנשמותיהן של צדיקים וברא את העולם, כמו"ש (דה"י א' ד כג) 'המה היוצרים וכו'". וענין מה שנמלך ה' יתברך עם הצדיקים הוא מחמת שה' יתברך צפה שעתידין בני אדם לחטא ולהרגיז לפניו אשר מחמת זה באמת קטרגו המלאכים על בריאת האדם ואמרו (תהלים ח ה), 'מה אנוש כי תזכרנו וכו'', כי עתיד לחטא קמך ולארגזא קמך.

ומחמת זה נמלך ונתיעץ ה' יתברך עם נשמות הצדיקים כמ"ש חז"ל (בר"ר ח ז) ונגמר העצה ביניהם לברא את האדם וכל העולם התלוי בו. כי ה' יתברך ראה במעשה הצדיקים שהם יעמדו בנסיון בזה העולם, אף גם בגדל כחם ישיבו כל באי עולם אליו ויתקנו כל הקלקולים שיקלקלו שאר בני אדם, ועיקר הסמיכה היה על נשמת משיח שקדם לעולם, שהוא שורש כלל כל הצדיקים שבכל הדורות, שהוא יגמר כל התיקונים ויתקן כל הקלקולים שקלקלו בכל הדורות. נמצא, שמשיח הוא עיקר הערב של כל העולם. וכמו שמבאר הדין בשלחן ערוך (ח"מ בהלכות ערב), שמי שמתיעץ עם אחד אם להלוות לאיזה אדם והוא אומר להלוות לו, הוא נעשה ערב, ועל כן משיח וכל הצדיקים הכלולים בו שיעצו את ה' יתברך לברא העולם על כן הם נעשו ערבים בדבר כנ"ל. וסוף כל סוף יגמרו ויקימו הערבות בשלמות כנ"ל.

ועל כן דוד המלך עליו השלום, שהוא משיח, מבקש מה' יתברך (תהלים קיט קכט), 'ערב עבדך לטוב וכו''. 'ערב' דייקא, כי מבקש מה' יתברך שהוא יהיה בעזרו לגמור ולקיים הערבות בשלמות, כי אומר, הלא אני נעשיתי ערב בעד הכל כנ"ל, ואין מי שיעמד בעזרי כי אם אתה לבד. ועל כן מבקש, 'ערב עבדך לטוב'. 'ערב' דייקא וכנ"ל. ועל כן משיח סביל מרעין עבור כל ישראל, כי הוא מכרח לסבל מרעין וכו', מאחר שנעשה ערב בעד כולם וכנ"ל, עכ"ל.

נמצא שזהו עיקר חידושו של אורו של משיח שמתחבר עם כולם, בחי' אדם הראשון לפני החטא שאז היו כל הנשמות מחוברים ביחד, וכל זה מכח זקנו יהודה שגילה אורו של משיח שורש הערבות, שאמר (בראשית מד לב-ג) כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחתאתי לאבי כל הימים: ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו, שרוצה לסבול סבלת אביו וכן אחיו הנער, וכמו"כ המשיח, בחי' 'אדם' ר"ת 'אדם' דוד 'משיח, שכל אלו הם מחוברים עם כל ישראל, ולכן הם סובלים את מכאוביהם שבזה נעשים ערבים שכל ישראל יחזרו למוטב.

הצדיק נמצא עם הפחות כדי להרימו

ט. נמצא שעיקר הסבלנות של הצדיקים, שהם בחי' משיח הם להחזיר אותנו למוטב, שהסבל שהם סובלים, היינו שהם מחזירים פניהם אלינו ומקרבים אותנו ויורדים לדיוטא התחתונה להוציא אותנו משם.

וזהו דברי רביה"ק (ליקו"מ קמא פב) "שמשה היה מאסף ומיחד ומקשר את עצמו עם כל ישראל, אפילו עם הפחות שבפחותים. וזה פרוש (תהלים נג) 'כלו סג יחדו', אפילו כשאני רואה אחד מישראל, שסג מכל וכל מהקדוש ברוך הוא, אף על פי כן צריך אני שנהיה יחדו צריך ליחד ולקשר עמו, כמו שעשה משה".

וזהו בחי' מלך עלוב שכתב הרמ"ק, שהקב"ה מפרנס וזן אותנו שגם במדרגה התחתונה ביותר, הקב"ה מושיט ידו לקרבנן אליו ית', שזהו מידת ענותנותנו של הקב"ה כביכול, ומשיח צדקנו והצדיקים אמתיים דומים לבוראם (ב"ר עז, א) הם עוסקים בעבודה זו שזהו בחי' סבלנות שהם סובלים עוונות ישראל.

רמז רביה"ק ותלמידיו בפסוקים של ישעיה

י. והנה כל הפרק בישעיה (הנ"ל) שמבואר שם איך שחושבים על משיח צדקנו שהוא נבזה וחדל אישים, בה מרומז סוד מופלא, שכל הפרק סובב והולך רביה"ק ותלמידיו ואנשיו, וכדאי ב'כוכבי אור' (ספר שיחות וסיפורים אות לח) "אחר שהאריך שם איך שנשמת משה נכסה ושוב נתגלה אצל האר"י הק' וכו' ואמר הנה ישכיל וכו' כי המעלות יהיו בהדרגה, בתחלה ישכיל ואח"כ ירום ואח"כ ונשאו ואח"כ וגבה וכו' והולך הפסוק ומגלה מה שיעבור עליו באלו הדורות, עד שבשביל כך ראוי לעלות לכל אותה מעלה, ואמר כאשר שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראהו ותארו, ועליו מדברת כל הפרשה, ואמר מי האמין וכו' וזרוע ה' על מי נגלתה עכ"ל הפסוק והנה בדבר הפסוק הנ"ל המגלה מה שיעבור עליו באלו הדורות, וענין כל הפרשה הנ"ל הסובבת עליו כל אשר יעיין בהם היטב יראה בעיניו שמבואר בהם כל מה שעבר על רביה"ק בענין המריבה והמחלוקת, ולעתיד בהתגלות האמת יאמר כל אחד לחבירו מי האמין לשמועתינו וכו' ויעל כיונק לפניו וכשורש מארץ ציה, לא תואר לו ולא הדר הדר ונראהו ולא מראה ונחמדהו נבזה וחדל אישים, איש מכאובות וידוע חלי וכמסתר פנים ממנו וכו' ואנחנו חשבנוהו נגוע וכו'" עיי"ש בדבריו הנעימים בספר כוכבי אור.

בחי' משיח שבכל יהודי

יא. והנה הסבל הזה שנעשה למשיח, נעשה גם לכל ישראל, שכל אחד מישראל יש לו בחי' משיח, בחי' יחידה שבנפש. וכמו שפירשו כל המפרשים שם (ישעיה מו), שהפסוק 'הנה ישכיל עבדי' קאי על ישראל בין אומות העולם (עי' רש"י ורד"ק וכו').

ועיי' במלבי"ם (ישעיה נג) שמאריך ומפליג הפלגות נוראות על הבזיונות שמבזין את בני ישראל בגלות, וז"ל: "אכן חלינו הוא נשא - ר"ל האומות הקדמונים עובדי כוכבים היו מיחסים לישראל שני ענינים. א] חולי פנימית והוא שהיו חושבים עליהם שנפשם חולה ובלתי ראויה לקבל שום מדה טובה ושום שלמות לא מעלות אנושיית ולא למוד המדעים ולא תכונת המוסר ועיי"כ לא היו מניחים אותם לשום משרה ומעלה כי היו אומרים שנפשם חולה מלקבל שום למוד

ומדה ישרה, אבל עתה יראו כי החולי הזה לא היה נטוע בם עצמם, כי סבת החולי הזאת היה העוני והשפלות, שלכן נאטם לבכם ואבדו כל מדה טובה, עד שהחולי הזאת לא תתיחס לישראל, רק להעכו"ם שסבבו אותה על ידי שהשפילו אותם עד קצה השפלות, וז"ש אכן חלינו הוא נשא - אנחנו סבבנו לו החולי הזאת.

ב מכאוב חיצוני, שלפעמים היו העכו"ם מכאיבים ומכים את ישראל ביסורים משונים למען ימירו את דתם לעבוד עבודת השמש והירח, והיו אומרים שישראל עצמם מוכנים למכאובים כאלה ע"י פשיעתם, ועתה ראינו כי רק מכאובינו סבלם - שאנחנו סבבנו להם אלה המכאובים בפשיעתנו, ואנחנו חשבנו נגוע מכה אלהים - (זה נגד החולי הפנימית), ומעונה אלהים (נגד המכאוב והמכות), חשבנו שזה מגיע לו מאלהים, עיי"ש מה שממשיך בביאור הפסוקים.

וכמו שראינו בדור האחרון אותו רשע העמלקי ימש"ו, שביזה נפשות ישראל ואמר עליהם שהם חולים ואסור להחזיקם בחיים, ודימה עם ישראל כמחלה ומגפה המתפשטת שצריך לכרות אותם כי הם המחלה רח"ל, וכן אמרו על שיהודים חושבים על כל דבר שעושים בזה ענין פנימי כידוע, וכן כיו"ב. וכל הסבל הזה הוא בחי' סבלנות של המשיח, שע"ז נאמר והוא מחולל **מפשענו** (וידוע שהמלבי"ם בעצמו שכתב דברים נוראים אליו, היה לו רדיפות כל ימיו מרשעים, וממש לא היה לו מנוחה במשך כל ימי חייו, שסבל למען כבוד שמים בעבור מלחמתו וספריו נגד הרשעים, ואכמ"ל בענין מקום קבורתו ומצבתו כידוע ליודעים).

הסבלנות דייקא לכשרים שבדור

יב. וביותר סובלים הכשרים שבדור, כמו שאומרים בפייט 'סבלת סבלך', שהם המרכבה למידת הסבלנות של השי"ת, וזה לשון רביה"ק (ליקו"מ קמא נח) "וע"י הארת שבת... ואז כל הכשרים שבדור נתרפאים, בבחי' ושב ורפא לו, כי קודם סבלו יסורים בבחי' 'אכן חלינו הוא נשא', גם נעשים מכובדים בעיני הבריות... כי מקודם היו בבחי' לא תואר לו ולא הדר לו. וכשהכשרי דור נתיפם ונתכבדים בעיני כל, אזי כל אחד לפי כשרותו, יכול להבין שכבר השפיע חכם הדור 'לחם משנה'. כי כל אחד לפי כשרותו כן מקבל יופי והדר ונתגדל כן בעיני הבריות... ואלו הכשרי הדור, צריך להם להתבונן מאד בההוד והדר והגדלה הבאה להם, שלא יכשלו בגאווה, וכו' עיי"ש.

ומובן שמקודם הכשרים זוכים לאיזה מדרגה עוברים שפלות נוראה וצריך להמתין ולעבור הרבה סבלנות, ואז הוא מרכבה למדת הסבלנות של מלך המשיח. [וכן היה דרך אנשי רביה"ק שלא ענו כלום למחרפיהם, וסבלו הכל בחי' ומכאובנו סבלם כנ"ל].

ונביא לשון מ'ליקוטי תפילות' (ח"ב מב), "ויתבטל מאתנו העניות והדחקות, כי 'כשל כח הסבל' של העניות והדחקות של עמך בית ישראל, בפרט גדל העניות והדחקות של הכשרים החפצים לכנוס בדרך הקדש באמת. רחם עלינו בחסדיך הנפלאים, ותאיר עלינו מזל של עשירות, ויהיה כל העשירות אצל בית ישראל עמך הכשרים החפצים לעבדך באמת, למען יתגדל ויתקדש שמך על ידי זה", ע"כ.

משיח כולל הכל

יג. וכמו"כ ביאר המהר"ל בסוגיא דשמו של משיח (דרשמו של משיח הכוונה על התגלות משיח בעולם). דא"י (סנהדרין צח):
"אמר למשיח מה שמו דבי רבי שילא אמרי שילה שמו, שנאמר 'עד כי יבא שילה'. דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו, שנאמר 'יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו'. דבי רבי חנינה אמר חנינה שמו, שנאמר 'אשר לא אתן לכם חנינה'. ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר 'כי רחק ממני מנחם משיב נפשי'. ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו, שנאמר 'אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה'.

ותמה על זה המהר"ל (בנצח ישראל פמ"א) וז"ל: "הנה יש לך לתמוה מאד, איך רבי שילא אמר כי שמו שילה כשמו, רבי חנינא גם כן קורא אותו כשמו. אבל דבר זה מורה על מעלת המשיח אשר כולל הכל, ולפיכך הוא אל המעיין בו ומשיג בו, כאשר הוא אותו המעיין. ודבר זה אמרו על המלך המשיח, לפי שהוא כלול מכל מעלות כמו שיתבאר, ולכך נדמה למשיג בו כפי מה שהוא. ואינו דומה לשאר צדיקים, אשר יש להם שמות פרטיים. ומפני שהוא כולל הכל, לכך יקרא לו הקורא שם כפי מה שהוא הקורא, כי שם הקורא עצמו הוא יותר ראשון אליו. לכך תנא דבי רבי שילא אמר כי שמו שילה כשמו. וכך דבי רבי חנינא אמרי חנינא כשמו. וכך דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו, וזה גם כן כשמו. ולא פליגי אלו החכמים כלל, רק כי כל אחד אמר שהמשיח שיהיה במהרה בימינו יהיה כולל כל המעלות, ולכך אמר כל אחד שנקרא בשמו. ואמר רבי שילא שילה שמו, כי בודאי שם שילה מורה על דבר מיוחד, ומפני כי המשיח כולל הכל, לכך אמר שילה שמו. ורבי חנינא אמר חנינא שמו. ורבי ינאי אמר ינון שמו, כי בודאי שם ינון בא על דבר מה, לכך אמר ינון שמו, כי המשיח כולל הכל".

ונמצא דלמ"ד ששמו הוא חיוורא דבי רבי, שע"ז מביא הגמ' הפסוק של 'אכן חליינו הוא נשא', בזה מכוון ששמו של משיח הוא הכולל הכל, ויש לו כח הסבלנות, שזהו עיקר כוחו של המשיח שהוא סובל כל החלאים שבעולם, וכמה שאדם נדבק יותר במידת הסבלנות האמיתית כן הוא משיג יותר אורו של משיח.

מידת הסבלנות עבודת הבירורים

יד. ונמצא דכוחו של ישראל בסבלנות הוא מכוחו של משיח, שעל ידו, יש כח לישראל לחזק את עצמם וסובלים כל היסורים, ומתחזקים בתורה ובתפלה ועבודת השי"ת. כי כמה שפלות וסבלנות צריכין הן בבין אדם למקום, שכשנמצא במקומות קשים, כמו כשהולך בשוק של נוכריים בלבוש היהודי, או שמתחזק בשמירת עיניים וכיו"ב.

ועיקר הכח שיכול להתחזק הוא רק בכח הסבלנות שזה אורו של משיח, שמצד אחד מרגיש את עצמו מוכה ומעונה, ומאידך מדבק לבו בהשי"ת, ויודע ומבין שכל מה שסובל הוא למענו כבוד שמו ית'.

וכשבאים למקומות הללו צריכין לעבודת הבירורים, ולרדת למקומות הנמוכים כדי להעלות משם ולברר הכל, שיזכה שיתגלה העלמה, ויתקיים תחלת הפסוקים 'הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד', ועד אז יש לנו כח הסבלנות של המשיח, שאינו מתפעל משום דבר.

המרירות והסבלנות הוא כדי רפואת הנפש

טו. וזה לשון הלקוטי עצות (ערך הסבלנות אות ב) "כמו שכל הרפואות הם בסמים מרים, כן רפואות הנפש צריכין לקבל על ידי מרירות, דהיינו המניעות שצריכין לשבר, והיסורים שצריכים לסבל קדם שזוכין לרפואת הנפש באמת. וכמו שבחלי הגוף לפעמים החולשה גוברת כל כך, עד שאין יכולת ביד החולה לסבל מרירות הרפואות, ואז הרופאים מושכין ידיהם מן החולה ומיאשים אותו, כן כשעוונות שהם חלי הנפש גוברים מאד, אזי אין יכול לסבל מרירות הרפואות ואז היה כמעט אפס תקוה, חס ושלום.

אבל השם יתברך מלא רחמים, וכשרואה באדם שחפץ לשוב אליו אבל אין בו כח לסבל מרירות הרפואות, שצריך לפי רב עוונותיו העצומים, אזי הוא יתברך מרחם עליו ומשליך כל חטאותיו אחר כתפיו, כדי שלא יצטרך לסבל מרירות הרבה בשביל רפואתו רק כפי יכולתו. ומזה יבין כל אחד ואחד בעצמו, מי שרוצה לחוס על חייו וחפץ לשוב לשם יתברך, ואזי על פי רב כשמתחיל לכנס מעט בדרכי הכשרים ולהתקרב לשם יתברך, אזי באים עליו מניעות ויסורים הרבה מכמה צדדים כל אחד כפי ענינו. ונדמה לו לפעמים, שאי אפשר לסבל מרירות ויסורים ומניעות כאלה. ויש שנפלו מחמת זה וחזרו ונתרחקו, רחמנא לצלן.

אבל החפץ באמת צריך שידע ויאמין, שכל המרירות והיסורין והמניעות הבאים עליו הכל בחסד גדול. כי לפי עוונותיו הרבים היה צריך לסבל מרירות הרבה יותר בשביל רפואתו, שלא היה בכחו בשום אופן לסבל והיה נאבד תקותו, חס ושלום כנזכר לעיל. אבל השם יתברך מרחם עליו ואינו שולח לו מרירות ויסורים כי אם כפי יכולתו. וזאת המרירות והיסורים וכו' שיש לו, בודאי הוא צריך לסבל ובודאי יש בכחו לסבלו. כי השם יתברך אינו שולח על שום אדם מרירות ומניעות שאי אפשר לסבלם ולשברם אף על פי שלפי מעשיו היה מגיע לו כך.

הסבלנות הוא השמחת חיים של הכשרים למרות השפלתם בעיני העולם

והנה כמה סבלנות צריכים הכשרים בשעה שרואים כמה מי שרחוק מעבודת השם מצליח, ואנחנו בני ישראל הכשרים מבוזים ומחורפים בתכלית החירוף. וכמה שמתקרב יותר לנקודת משיח, מקבל יותר בזיונות ונעשה כמצורע ממש כנ"ל, ומתייחסים אל הכשרים כמשוגעים. וכמוש"כ רביה"ק במעשה דחכם ותם שהתם היה נחשב בעיני החכם כמשוגע בחי'

כל המקודש מחבירו חרב מחבירו (הרמב"ן בתיאוריו על מצב ארץ הקודש בימיו).

וכמה

שחיים יותר במסירות נפש ומתנזרים יותר מהעולם הגשמי, נחשבים ליותר מבוזים ומעונים "ולא תואר לו ולא הדר לו", וכשאדם מתנווד לצורך פרנסה או לדברים אחרים בעולם החיצוני מרגיש כפשוטו הבזיון הגדול.

אבל מאידך עומדים הצדיקים בחי' משיח, ונותנים את כח הסבלנות, ובסוף מתקרב יותר עי"ז להשי"ת, ולבו מלא שמחת חיים, בחי' מה שנאמר במשנה (אבות) "כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וחיי צער תחיה וכו' אשריך בעוה"ז וטוב לך לעולם הבא", כי לבו מלא סבלנות, ומאמין שהוא מרכבה לאורו של משיח, וכמו"ש הרבינו יונה (נחבאר בפרק הקודם בענין הסבלנות) שהסבלן הוא הרפואה לכל האברים, דאע"ג שלעולם החיצוני הוא נראה מוכה ומעונה, הלא לבו שמח ומאמין וחיי מלאים אמונה ומרגיש קרבת השי"ת עמו. וכשמחת התם שאינו חסר לו כלום, ומתענג בהש"י ובטובו כמה שמקבל מידו ית' הזן ומפרנס לכל בשר כי לעולם חסדו.

וכמו כן מתאר הפסוק המצב של ימות המשיח שאז גם הרחוקים והגוים ירינו שטעו וכל מה שהיה נראה מקודם שהכשר הוא המבוזה והמצורע, הרי באמת בפנימיות לבם היו להכשירם המאמינים חיים טובים, ורק להם נדמה שהוא מוכה ומעונה.

משיח סובל יסורים ובזיונות מכל האומות עד שזוכה לכל המדרגות

יח. ובזה הכח הסבלנות אנו עולין על כל הדורות, וכמו שמצינו (בפסיקתא רבתי פרשה לז) שהפליגו חז"ל בדרגת המשיח, וז"ל: "שוש אשיש בה' ותגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה' (ישעיה סא י). זהו שנאמרה ברוח הקודש על ידי ירמיה אז תשמח בתולה במחול בחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם (ירמיה לא), כנגד מי אמרו ירמיה למקרא הזה, לא אמרו אלא כנגד ימות המשיח, שעתיד הקדוש ברוך הוא להשפיע טובות גדולות על ישראל, שנאמר 'מה רב טובך אשר צפנת ליראך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם' (תהלים לא). מלמד שעתידים אבות העולם לעמוד בניסן ואומרים לו אפרים משיח צדקנו, אע"פ שאנו אבותיך אתה גדול ממנו, מפני שסבלת עונות בנינו ועברו עליך מדות קשות שלא עברו על הראשונים ועל האחרונים, והיית שחוק ולעג באומות העולם בשביל ישראל, וישבת בחושך ואפילה ועיניך לא ראו אור, וצפד עורך על עצמך וגופך יבש היה כעץ ועיניך חשכו מצום, וכחך יבש כחרס. כל אילו מפני עונות בנינו, רצונך יהנו בנינו מטובה זו שהשפיע הקב"ה לישראל, שמא בשביל צער שנצטערת עליהם ביותר וחבשוך בבית האסורים אין דעתך נוחה מהם. אומר להם אבות העולם, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם ובשביל בניכם, ולכבודכם ולכבוד בניכם, שיהנו מטובה זו שהשפיע הקדוש ברוך הוא להם לישראל. אומרים לו אבות העולם אפרים משיח צדקנו, תנוח דעתך שהנחת דעת קונך ודעתינו.

אמר רבי שמעון בן פזי באותה שעה מגביהו הקב"ה למשיח עד שמי השמים, ופורש עליו מזיו כבודו מפני אומות העולם, בפני הפרסיים הרשעים, אומר לו אפרים משיח צדקנו הוי דיין על אילו, ועשה בהם מה שנפשך חפיצה, שאלמלא רחמים שגברו עליך ביותר כבר איבדוך מן

העולם ברגע אחד, שנאמר 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה' (ירמיה לא).

למה רחם ארחמנו שני פעמים רחמים, אלא רחם בשעה 'שוש אשיש בה' ותגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה' (ישעיה סא) שהיה חבוש בבית האסורים שבכל יום ויום היו אומות העולם מחרקין שיניהם ומרמזים בעיניהם ומנענעים בראשיהם ומפטירים בשפתותיהם שנא' 'כל רואי ילעיגו לי בשפה יניעו ראש' (תהלים כב) 'יבש כחרס כחי ולשוני מודבק מלקוחי ולעפר מות תשפתיני' (שם) ושואגים עליו כאריות שנאמר 'פצו עלי פיהם אריה טורף ושואג כמים נשפכתי התפרדו כל עצמותי היה לבי כדונג נמס בתוך מעי' (שם), ונוהמים עליו כאריות ומבקשים לבלעו שנאמר 'פצו עלינו פיהם כל אויבינו פחת ופחד היה לנו השאת והשבר' (איכה ג מו-ז).

'ארחמנו' בשעה שהיה יוצא מבית האסורים שלא מלכות אחד ולא ב' מלכיות ולא שלשה מלכיות באים עליו אלא מאה וארבעים מלכיות מקיפות אותו, ואומר לו הקדוש ברוך הוא אפרים משיח צדקי אל תירא מהם כי כל אילו ברוח שפתיך ימותו, שנאמר 'וברוח שפתיו ימות רשע' (ישעיה יא) מיד הקב"ה עושה לו למשיח שבע חופות של אבנים טובות ומרגליות, וכל חופה וחופה מושכים מתוכה ארבע נהרות של יין ושל דבש ושל חלב ושל אפרסמון טהור ומחבקו הקדוש ברוך הוא בפני הצדיקים ומכניסו לחופה ורואים אותו כל הצדיקים (ומכניסים לחופה ורואים אותו כל הצדיקים וחסידיהם וקדושיהם וכל גיבורי תורה שבכל דור). אמר להם הקב"ה לצדיקים צדיקי עולם עדיין לא נטל אפרים משיח צדקי חצי צערו, עדיין יש לי מידה אחת שאני נותן לו שלא ראתה עין מעולם, שנאמר 'עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו' (ישעיה סד). באותה השעה קורא הקדוש ברוך הוא להם לרוח צפונית ולרוח דרומית, אומר להם בואו כבדו ורבעו לפני אפרים משיח צדקי בכל מיני בשמים של גן עדן שנאמר עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו (שה"ש ד) לכך נאמר 'אז תשמח בתולה וגו' (ירמיה לא).

כאן גילה לנו המדרש שכל מעלת המשיח יהיה רק במה שסבל כל כך בין ההיפוך הקדושה והאומות העולם וכל הסבלנות שסבל שזהו עיקר כוחו של המשיח.

השגת תורתו של משיח ע"י הסבלנות

יט. וכל השגת התורה של המשיח זוכין רק ע"י הסבלנות הזאת וכמו שבארנו בפרק הקודם שמשא רבינו אתפשטותא שלו בכל דרא ודרא הוא הכח סבלנותו. כמו"כ כל גלויי התורה של משיח הוא רק בכח הסבלנות, וכמוש"כ במעיל קודש (של מהר"א פיירא בהקדמת על העין חיים) שמדבר שם עה"פ 'ותורה חדשה מאת תצא' (ויקרא רבה יג, ג). שלכאורה התורה הוא נצחית ואיך שייך שיהיה תורה חדשה לעתיד לבא.

וביאר בזה המעיל קודש וז"ל: "אבל יותר אמת הוא שנקרא כן בערך תורתו של משיח שיתגלה בב"א כמש"ה תחילת שער ההקדמות שכל התורה הבל הוא קדם תורתו של משיח שיתגלה בב"א, וכמ"ש בש"ס ע"ד הדבר הקשה יביאון אל משה כי כגואל ראשון כל גואל

האחרון. ואמרו עליו תיק"ו 'תשבי יתרץ' קושיות 'והויות, היינו אליהו התשבי, כי הוא א' הקרוב אל המלך המשיח, כי הוא מתרגמן של מלך המשיח, שנא' 'הוא יהיה לך לפה'. ואליהו יצא מזרע אהרן, כמש"ה 'פנחס בן אלעזר בן אהרן. ופינחס הוא אליהו כמו שא' הזוה"ק, והוא הרג גופו וסבל כמה יסורים, כמו המלך המשיח, שנאמר עליו 'והוא מחולל מפשעינו מדוכה מעונותינו מוסר שלומינו עליו ובחבורתו נרפא לנו'.

וע"ז כל כמה שסבל יסורים כמ"ש בש"ס כן יגדיל תורתו כנז' לגלות סודות התורה יותר מרשב"י זיע"א שסבל צער מערה ואפילו יותר ממרע"ה, כמ"ש (בעה"ח ש"ג) ע"פ 'הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד', וכדרז"ל שיוגדל יותר ממרע"ה. וכבר זכה רע"ק יותר ממרע"ה, כמש"ה ע"פ 'הן כל יקר ראתה עינו, זה רע"ק וכו' כידוע.

והגם שמקודם כבר נקרא מעיל קודש ובגדי ישע כי התורה הוא המלבוש לאדם, כמ"ש הר' אליהו הכהן זלה"ה בעל שבט מוסר ויבא רמז נכון מ"ש דוד הע"ה ואנכי תולעת ולא איש שיהיה ק"ל שנראים דברי שקר ח"ו, שהרי הוא אדם חשוב אין כמותו בישראל להלל והוא הוא המלך המשיח כמ"ש בש"ס אי מן חייא הוא דוד שמיה ואי מן מתייא הוא דוד שמיה וכמש"ה ודוד עבדי נשיא להם לעולם וכמ"ש שם שב' דוד הם, וע"ז נקט הש"ס לשון ספק וזה הספק הוא אמתיות כמ"ש וכמ"ש בס' הק' דבר ה' מירושלים יע"ש שהוא מן חייא ומן מתייא טובים הב' וזה יהיה סוד רמז גרגיר קטן אשר רמז נעמ"י אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ומשם בא דוד שהוא מן החיים ומן המתים זיע"א, עכ"ל.

ומזה שכל מה שזוכין בתורה הוא ע"י מדת הסבלנות, וכמו"כ כל אחד שעובר עליו והוא סבלן

על הכל, זוכה לתורתו של משיח, (וכמה סייעתא דשמיא צריכין להבין לקוטי מהר"ן ולקוטי הלכות וכו', שרביה"ק אמר שהספר הקדוש שלו הוא אתחלתא דגאלה [חיי מהר"ן שמו]. והרבה פעמים מתקשים להבינו ובפרט בלימוד העיון, וע"י הסבלנות זוכין לאורו של משיח, וכל כמה שעובר עליו וסובל למען שמו ית' זוכה לתורתו של משיח).

"כאילו עקדתם עצמכם לפני"

כ. והנה, אי' (ראש השנה טז) "אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". מכאן דראש השנה הוא סוד עקידת יצחק, שזהו בחי' הסבלנות והיסורים.

ולכן מצינו שיצחק יכול להביא את הגואל, כדאי' (שבת פט:) שיצחק מלמד זכות על ישראל, ואומר להשי"ת "אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואם תמצא לומר כולם עלי, הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו כי אתה אבינו", עיי"ש.

ומבואר שיצחק אבינו סובל כל החטאים של בני ישראל, בחי' המשיח, שזהו סוד ראש השנה, שהשי"ת אומר כאילו עקדתם עצמכם לפני. ולכן באים בראש השנה להסתופף אצל הצדיקים, שהם בחי' נשמת משיח, ששם נעשה בשלימות התיקונים של הסבלנות והאמונה בראש השנה.

"כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו"

כא. ועוד אי' (ראש השנה יז.) "אמר רבא, כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר 'נושא עון ועובר על פשע', למי נושא עון למי שעובר על פשע. רב הונא בריה דרב יהושע חלש, על רב פפא לשילי ביה, חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו צביתו ליה זוודתא, לסוף איתפת, הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה, אמרו ליה מאי חזית, אמר להו אין, הכי הוה, ואמר להו הקדוש ברוך הוא, הואיל ולא מוקים במיליה לא תקומו בהדיה, שנאמר 'נושא עון ועובר על פשע', למי נושא עון לעובר פשע, לשארית נחלתו, אמר רבי אחא בר חנינא, אליה וקוץ בה, לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשירים".

וביאר שם רש"י "אין מידת הדין מדקדקת אחריהן, אלא מנחתן והולכת", כמידותיו שלא דקדק למדוד מדה למצעים אותו והניח מדותיו והלך לו (עיי"ש ברש"י ביאור הגמ').

ובזכות זה זכה להיכלל במידת סבלנותו של הקב"ה והצדיקים, כמו שבארנו שאין הכוונה בסבלנות שאינו מרגיש הצער מה שעושין לו, וכמו"ש רש"י הנ"ל שאינו מדקדק למצעים אותו, דאע"ג דיש לו צער מזה, אך מבין את לב המצער שהוא מנשמת ישראל, ומכיר היטב ברצונו הפנימי שאינו חפץ רק להטיב. וגם כשסובל מחבירו הרי זה רק שקושי החיים גורם לחבירו להתנהג עמו בהנהגה לא ראויה כזו.

וכמו"כ זוכה למדה כנגד מדה, שהב"ה והצדיקים רואים בו רק הנקודות הטובות, והקב"ה רואה עומק רצונו, כלשון רביה"ק (לקו"מ תנינא ז) "כי מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים, ויודע רוחניות ודקות של ישראל הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעון ואין עוון שייך להם כלל וכלל לא לפי גודל קדושתם משרשם וגדל דקותם ורוחניותם", עכ"ל.

יעזור השי"ת שנזכה לסבלנות האמיתית, לסבלנות של מלך המשיח, ובזכות זה נזכה להכתב בספרן של צדיקים גמורים, שהם בחי' סובלת סבלך, להיות מרכבה לבחי' י"ג מדות הרחמים, שנאמר בפסוק 'מי א-ל כמוך וגו' לשארית נחלתו' למי שעושה עצמו כשיריים.

ממעייני הישועה

אושפיזא משה לאחר מוסף-שואגים הושענא ויושע

צעקה על כבוד שמים

מרע"ה, ש"ע נהורין.

ש"ע נהורין מוזכרים שלש פעמים : בהבל, (בראשית ד', ד'), 'וישע', 'וישע יְהוָה אֶל הַכָּל וְאֶל מְנַחְתּוֹ'. על פי הארי"זל הקדוש, הבל הוא משה. ופעמיים בפרשת 'בשלח' : 'וישע', (שמות י"ד, ל'), 'וישע ה' ביום ההוא'. ואח"כ 'ישועת', (שמות י"ד, י"ג), "הַתִּיַצְבוּ וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'".

ע"ב שמות וש"ע נהורין

ע"ב שמות בקריעת ים סוף, מוצאים אנו בפסוקים : 'ויסע', 'ויבא', 'ויט' (שמות י"ד). ש"ע נהורין מוצאים אנו באותה פרשה (שמות י"ד), 'וישע'. שם נתגלתה, 'יד החזקה', 'יד הגדולה', 'יד הרמה'.

הבדל בין מגן ומושיע

מושיע - אחרי שזועקים לעזרה, בעת צרה. "צעקה הנערה ואין מושיע לה".

צעקה מן המצר. אחריה ישועת ה'. ש"ע נהורין

"מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי קוֹה עֲנֵנִי בְּמִרְחֵב קוֹה" (תהילים קי"ח, ה'). 'המיצר', גימ', 'משה'.

בקריעת ים סוף, צעק משה, מן המצר. ואמר לו הקב"ה, "מה תצעק אלי". צעקו אז, "הושע נא", ש"ע נהורין. ע"ב שמות (אני והו). על צעקת משה, נענה, "הַתִּיַצְבוּ וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה'", ש"ע נהורין.

קשר ישועת ה' ו'אני והו'

(תהילים קי"ח), "מִן הַמִּצָּר קָרָאתִי קוֹה עֲנֵנִי בְּמִרְחֵב קוֹה", "עֲזֵי וְזַמְרַת קוֹה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה". ובשירת הים : (שמות ט"ו, ב'), "עֲזֵי וְזַמְרַת קוֹה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה קְלִי וְאַנְוָהוּ אֶלְקֵי אָבִי וְאַרְמְנָהוּ". "ואנוהו", אותיות, 'אני והו'.

ענן הכבוד וש"ע נהורין

ענן הכבוד, ש"ע נהורין, בוקעים מצעקת משה : "מַה תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ". אחרי שצעקו, אפשר להמשיך ללכת, יש ש"ע נהורין. לכן, "שואגים הושענא", מכח מרע"ה, מ"וישע", שאחרי צעקת מרע"ה.

מרע"ה מוסיף גרים

מרע"ה מוסיף גרים, ככתוב בשירת הים, (שמות ט"ו, י"ד), "שָׁמְעוּ עַמִּים יְרַגְזוּן חֵיל אָחִז יִשְׁבִּי פְלֶשֶׁת". ועוד, מה שמע יתרו ? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. צעקת מרע"ה אספה את כל הנשמות הנידחות. על כך : "הושענא שואגים הושענא".

צעקת הושענא על כבוד שמים

כאשר מרע"ה צועק "הושענא", אומר לו הקב"ה, "מה תצעק אלי". יש לקב"ה חשבון עם פרעה, וְאַכְבְּדָהּ בַּפְרָעָה וּבְכָל חֵילוֹ" (שמות י"ד). על כבוד עצמו אין אדם צועק, מחכים, יהיה טוב.

אבל מרע"ה צועק על העלמת כבוד שמים, 'הושענא'. צעקה זו מושכת ש"ע נהורין : "וְיִוָּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם . . . וַיֵּאֱמִינוּ בָהּ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ". (שמות י"ד, ל.).

אום אני חומה

"אום אני חומה". 'חומה', בתורה, בקריעת ים סוף, "וְהַיָּמִים לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם" (שמות י"ד). שם גם ע"ב שמות, בפסוקים - "ויסע", "ויבא", "ויט". ושם גם ש"ע נהורין, "ויושע". מכאן, "אום אני חומה", כח מסירות נפש של עם ישראל, בקריעת ים סוף, לכבוד שמו ית'.

אושפיזא משה לאחר מוסף-הושענא אום אני חומה

הושענא אום אני חומה

הלתן של רבי לוי יצחק מברדיטשוב על פי, "אום אני חומה"

רבי לוי יצחק מברדיטשוב, סנגורם של ישראל, חיבר ניגון (לחן) בהשראת פיוט ההושענא "אום אני חומה", אשר מילותיו :

אבער א מעלה, ווידער א מעלה - אום אני חומה, אבער א מעלה, ווידער א מעלה - בָּרָה פַּחְמָה, חאטש, חאטש, חאטש - גְּלָה וְסוּרָה, דאך, דאך, דאך - דְּמַתָּה לְתַמָּר. אבער א מעלה, ווידער א מעלה - הַהֲרוּגָה עֲלֶיךָ, אבער א מעלה, ווידער א מעלה - וְנַחֲשֶׁבֶת כְּצֶאֱן טְבָחָה, חאטש חאטש, חאטש - זְרוּיָה בֵּין מַכְעִיסֶיךָ, דאך, דאך, דאך - תְּבוּקָה וְדְבוּקָה בְּךָ
מסירות נפש ואהבת עם ישראל לקב"ה

"אום אני חומה", שנכתב, כנראה, ע"י רבי אלעזר הקליר, מבטא את מסירותה ואהבתה של כנסת ישראל לקב"ה, לקבל את עולו ולייחד את שמו, אף בשעות של מצוקה קשה.

שורש אהבתו היוקדת של רבי לוי יצחק, לעם ישראל, יונק ממרע"ה, עפ"י מדרש חז"ל (ויק"ר פרשה ב פסקה ה) "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל שבח לגדלן ולפארן פאר למה שאני עתיד להתפאר בהם שנא' (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". מרע"ה היה משבח את ישראל והקב"ה מזרזו לכך.

הרנינו גויים עמו

"ונחשבת כצאן טבחה", אחד הפרושים : הקב"ה מחשיב מחשבה של גוי, כמעשה. חפצו של גוי, להרוג יהודים. וגם על חפצו הוא נידון.

החתם סופר מפרש את בפסוק : (דברים לב, מג) "הֲרִנִּינוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דָם עֲבָדְדִּי יִקּוּם וְנִקְּם יִשְׁיב לְצַרְיָו וְכִפֹּר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ". פעמיים מוזכר בפסוק "נקם". פעם אחת, נקם על מעשיהם ופעם אחת, על מחשבותיהם, "נחשבת". יהודים מוסרים נפשם למען הקב"ה.

"גולה וסורה", אחד הפרושים, בגולה הגויים קוראים איש לרעהו, "סורו מהיהודים", וכדי ביזיון וקצף.

"מחיני נא מספרך", מסירות נפש של עם ישראל על קדושת שמו ית'.

עבודת מרע"ה, "מחיני נא מספרך", מלמד על מסירות נפש של מרע"ה למען עם ישראל. אולם הפסוק מלמד גם על מסירות נפש של עם ישראל למען שמו ית'.

"אום אני חומה", "מרוטת לחי", "הרוגה עליך", "סובלת סבלך", ביטויים אלו, משקפים את שליחות מרע"ה, "פדוית טוביה", להכריז על מסירות נפש של עם ישראל למען שמו ית'.

צדיקים מלמדים על מסירות נפש של עם ישראל על קדושת שמו ית'

תכליתם של צדיקים, להעיד, שיהודים מוסרים נפש על קדושת שמו ית'. לומדת יראתך", אהבה ושמחה על קדושת שמך. "לאהבה וליראה", לאהבה, זוהי מסירות נפש למען קדושת שמך. אהבה אמתית, היא מסירות נפש, חיבור אהבה ויראה. כל אהבה אחרת, תלויה בדבר. וע"ז תקנו אנשי כנסת הגדולה בברכה שלפני שמע, "ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבכנו לאהבה וליראה את שמך".

מרע"ה, רועה נאמן, מלמד שמציאות יהודי, "מחני נא מספרך", מסירות נפש למען שמו ית'. "אום אני חומה", עולה "אם אין מחני". "מחני", חומה לכלל ישראל.

ע"ב שמות

"אום אני חומה" - 'חומה' בתורה (שמות יד כב-כט), בקריעת ים סוף, "והמים להם חומה". באותה פרשה (שם י"ד, י"ט), בפסוקים - "ויסע", "ויבא", "ויט", מוצאים אנו ע"ב שמות.

ש"ע נהורין

ישועת ה' מופיעה באותה פרשת "ויושע", של ע"ב שמות, (שמות שם), "אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'". בישועת ה' מתגלים ש"ע נהורין. כאשר יהודי צועק למען ישועת ה', אז מתקיים, "ויושע", מתגלים ש"ע נהורין. שם נזכרת גם 'חומה'

אושפיזא משה-כח האושפיזין הרעיא מהימנא

הסתכלות של סוכות מצריכה רועה נאמן

האושפיזין בסוכות

בסוכות מארחים את האושפיזין רועי ישראל, אשר משאת נפשם, אחדות ישראל. בפסח, חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. מדוע בסוכות אין אדם חייב לראות עצמו כאילו הוא היה תחת ענני הכבוד, כאשר יושב בסוכה ?

הסתכלות פרטית ומקיפה

בפסח הכל סובב על ההוראה, 'בעבור זה, עשה ה' לי', בעבור שאקיים תורה ומצוות. זוהי הסתכלות פרטית, 'אני חייב בתורה ומצות'. בסוכות, ההסתכלות כללית, מקיפה, "למען ידעו דורותיכם, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל". מדברים על כלל ישראל.

בסוכות הסתכלות מקיפה

בפסח, טרם נתקיים דבר. בסוכות, לאחר שנתקיים דבר, בתים מלאים אוצרות כל טוב וטוב. כמובן בזכותו ית"ש. זוהי הסתכלות מקיפה, יש כבר הכל.

אהדות ישראל

ענן הכבוד איחד את כלל ישראל, גדול כקטון, ראשית, שופטית, זקניך, שואבי מימך וחוטבי עצים, כל איש ישראל. וכמו שאומרים, 'נכנסים לסוכה במגפיים'. זוהי הסתכלות מקיפה, אחדות ישראל.

בסוכות צריך רועה מהמן. לא כן בפסח.

כאשר מדברים על יציאת מצרים של הפרט, בזכות קיום תורה ומצוות, צריך שיראה כ"א כאילו הוא יצא ממצרים. כאשר מדברים על דעת, "למען ידעו דורותיכם", זוהי הסתכלות כללית. ה' הוציא את כלל ישראל. בהסתכלות זו צריך מנהיג, רועה, מרע"ה, 'רעיא מהמניה', שהוציא את עם ישראל ממצרים, בשליחות הקב"ה, וישלח מלאך, זה משה (רש"י).

פסח עושה יהודי בביתו, איננו יצא כמו בסוכות. בפסח איש איש מסוגר בביתו, יש לו מכל טוב. במצב זה לא צריך רועה ומנהיג. בסוכות יוצאים מן הבית, לכן צריך רועה נאמן, שלא יאבדו בעולם הגדול.

האבות הקדושים ורועי ישראל

האבות הקדושים הם גוף התורה. הרועים ובראשם מרע"ה מלמדים דעת תורה ויראת שמים. אבא מלמד את בנו כחוליה בשרשרת הדורות. כפי שאביו למד אותו.

מלמד, מלמד דעת, כמו רועה. אאע"ה, (בראשית י"ח, י"ט) "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'" הוא התעסק עם סדום. לסדום יש שייכות עם סוכות שבכלליותו שייכות לגרים כידוע במקראי קודש (פסוקי זכריה יד עיי"ש).

ליעקב אע"ה יש גם קשר עם סוכות, "למקנהו עשה סוכות". משיח לעתיד לבא יהיה רועה ישראל.
